

ЧАС, ПРОСТІР ТА ТЕКСТ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На різних етапах розвитку лінгвістичних досліджень питання взаємозв'язку логіки та лінгвістики отримували різні рівні наголосу й уваги. Процеси глобалізації наразі представляють логіко-лінгвістичні категорії в новому та яскравому світлі.

У двадцятому сторіччі розпочався, а в двадцять першому – продовжився та набрав сили процес поступової руйнації традиційної залежності логіки від форми та структури природної мови. Такий розрив не лише має великі наслідки для розвитку формальної логіки, а й відкриває нові перспективи для вивчення мови. Це вже підтверджено великою увагою до вивчення взаємозв'язку між, наприклад, математичною логікою та лінгвістичними дослідженнями. Ці особливі взаємовідносини між математичною логікою та лінгвістичним інформуванням найкраще проілюстровані Уїлардом Квайном [7]: “Mathematicians expedite their special business by deviating from ordinary language. Each such departure is prompted by specific considerations of utility for the mathematical venture afoot. Such reforms may be expected to reflect light on the ordinary language from which they depart.”

Як наслідок, нова математична логіка змогла оживити поняття *філософської* та *логічної граматики*, характерне для раціональної традиції сімнадцятого та вісімнадцятого сторіччя, і сприяти зростанню його популярності. Таким чином, отримала нове життя ідея того, що існує спільна для всіх мов граматична серцевина, яку можна визначити *a priori* і щодо якої різноманітність та варіативність є лише (на перший погляд) *prima facie* рисами природної мови, які приховують універсальну логічну структуру.

Домінантній і майже ексклюзивній ролі логіки в пошуку універсальних принципів людської мови було кинуте рішучий виклик у контексті виникнення та швидкого розвитку *генеративної* лінгвістики, яка проголосила головною метою лінгвістичної науки дослідження універсальної граматики. На противагу дескриптивним та емпіричним підходам структурної лінгвістики, зосередженої, головним чином, на таксономічному вивченні конкретних мов, Ноем Чомскі заново підтвердив існування необхідності раціональної перспективи лінгвістичного аналізу. Наголос на формальних властивостях структури мови, центральній ролі дослідження синтаксису та мовної креативності, увага до взаємовідносин між синтаксичною структурою та значенням,

вивчення суті універсальних принципів, які формують принципи функціонування людської мови, стали ключовими галузями дослідження в генеративній теоретичній лінгвістиці, створюючи, таким чином, важливі умови для наближення принципів і цілей генеративної лінгвістики до цілей та завдань логічної граматики.

Революція, здійснена Чомскі, мала значний вплив на взаємовідносини між логікою та лінгвістикою, у зв'язку з чим склалося переконання, що до останньої можна застосовувати такі самі методологічні вимоги, як і до фізики чи хімії. З одного боку, раціональний підхід до лінгвістики дозволив максимально зблизити лінгвістику та математичну логіку, а з другого, генеративна парадигма наклала певні обмеження на вивчення природної мови та уявлення про її архітектуру, які часто конфліктували з логіко-математичним підходом. Таким чином, відносини між логікою та теоретичною лінгвістикою завжди мали суто діалектичну природу. Ця діалектика характеризується глибокими та синергічними намірами досягти спільної мети розуміння природи й універсальних принципів людської мови та її формальної структури, а також це є історією суперечностей та протиріч у самій природі універсальної граматики. В основі цієї конфронтації лежить питання взаємовідносин між граматичною та логічною формами, тобто власне можливість створення внаслідок важких зусиль синтаксичного та семантичного простору природної мови як логічного простору [5]. Усе це також стосується визначення ролі значення в архітектурі мови, дослідження мовних універсалій, характеру семантичної теорії та стосунків між синтаксичним описом та семантичною інтерпретацією. Проте: “while mathematical logic has mostly focused on a mind-independent, speaker-independent notion of language, generative linguistics is, in fact, ultimately interested in the principles of language intended as the description of a particular cognitive faculty of speakers” [5].

Грамматика Монтегю (Montague Grammar (MG)) є формалістичною теорією природної мови (Montague, 1970, 1973), яка є одним з компонентів галузі теоретичної семантики та моделювання. Монтегю також визначив релевантність і важливість різних логічних інструментів, зокрема таких, як семантика можливих світів, інтенціональна логіка, логіка вищого порядку, теорія типів, лямбда калькулюс тощо, для цілей формального опису природної мови.

Висновки Монтегю та положення генеративної лінгвістики привернули увагу мовознавців до питань квантифікації, діапазону оператора, займенникової анафори, поєднавши математичну точність з повноцінним логічним аналізом англійської мови, ще раз наголосивши на важливості категорій часу та простору для цілей будь-якого наукового дослідження.

Категорії часу та простору є універсальними категоріями, базовими для сучасних лінгвістичних теорій. Категоріями часу та простору

оперують в контексті прагматики, лінгвістики тексту, історії англійської мови, теорії та практики перекладу.

Поняття глобалізації передбачає як економічні, політичні, екологічні аспекти, так і культурну (вартісну та інституційну) глобалізацію, а також глобалізацію комунікації в контексті часу та простору. Сучасна глобалізація є лише останньою, на даний момент, фазою довготермінового процесу. Що б не відбувалося, воно відбувається будь-де в часовому та просторовому континуумі. Для розуміння процесів глобалізації потрібен концепт, який би створював контекст часу та простору. В нашому випадку нас цікавить відображення вище зазначених процесів та концептів в мові та мовленні. Цікаво, що словник не дає нам зручних термінів для бачення часу/простору як єдиного холистичного контексту лінгвістичних актів. Навпаки, ми розглядаємо час та простір так, ніби ці два основних виміри можуть бути розділеними. Так само й наша мова віддзеркалює ці дві аналітичні перспективи, коли ми говоримо про час та простір. Теоретично, попри логічну обґрунтованість взаємозв'язку категорій простору та часу, в мові виробилися окремі концепти простору та часу. Такий поділ є дещо штучним, і його можна порівняти з поділом сфер знань на, наприклад, історію та географію.

Створення термінів у часі та просторі є непростим процесом. Наприклад: *Globalization is a process that has been going on for the past 5000 years, but it has significantly accelerated since the demise of the Soviet Union in 1991.* (Globalization: Key Concepts, <http://www2.hawaii.edu/~fredr/glocon.htm>). У цьому реченні відображено довгострокову історичну перспективу та більш сучасний етап: [1] *a process that has been going on for the past 5000 years*, та [2] *a process that has accelerated since... 1991*. Унаслідок цього ми маємо два концепти – *historical globalization*, *contemporary globalization*. Ці концепти потребують для свого означення дескриптивні тексти, проте постійне продукування текстів при посиланні на концепти не є раціональним. Тексти можна замінити певними знаками/ярликами – 1) цифрами: 1, 2; 2) іменами: *historical globalization*, *contemporary globalization*; 3) акронімами: *HG* or *HiG*; *CG* or *CoG*, тощо. Кожен знак вищенаведеного списку передбачає різний ярлик. Кожен з них може бути використаний як синонім, оскільки всі вони означають той самий концепт. Кожен з них має свої плюси й мінуси. Самі по собі цифри 1 та 2 не мають абсолютно ніякого внутрішнього смислу. Проте в контексті вони можуть означати концепти.

Друга група ярликів представлена дескриптивними фразами, і нам легко запам'ятати, що концепт «*historical globalization*» стосується довгострокового процесу, який триває тисячі років, а «*contemporary globalization*» репрезентує останню фазу цього процесу, тобто з 1991 року. Хоча ці фрази є зрозумілими і мають очевидну достовірність, вони

є довгими, і часте їх уживання робить їх громіздкими. У зв'язку з цим може виникнути бажання вживати коротку форму для означення цього самого концепту, унаслідок чого може виникнути неологізм, наприклад «*histoglo*» for *historical globalization* та «*contoglo*» for *contemporary globalization*. Неологізми часто є спробами створити короткий термін для означення складного концепту, опис якого потребував би розширеного тексту. Неологізми є стислими, їх легко запам'ятовувати, проте вони є джерелом роздратування пуристів/традиціоналістів, які дуже насторожено сприймають неологізми.

Використання компактних знаків характеризує більш гнучкі підходи до категорій часу та простору. Широке вживання акронімів у сучасній глобальній англійській мові є гарним прикладом уживання коротких форм складних концептів, наприклад, *HG* чи *HiG* for *historical globalization*; *CG* чи *CoG* for *contemporary globalization*. Аббревіатури є популярними в мові, проте інколи їх важко запам'ятовувати: *HG* може означати *Heavy Going*, але неможливо придумати інше значення для *histoglobal*. Аббревіатури застосовуються при записі шахових ходів (Chesswrite) –

1 e4 h6	7 Nxc6 Bxc6
2 b3 c5	8 a4 e6
3 Nf3 c5	9 Ba3 Oh4+
4 d4 cxd4	10 g3 Qf6
5 Nxd4 Bb7	11 Ra2 Bxa
6 f3 Nc6	12 Nxa3 Qc3+

– або ж для того, щоб записати кроки для створення орнаментів при плетінні. У даному випадку послідовність аббревіатур означає окремі слова (*alt* – alternate, *beg* – beginning, *cont* – continue, *dec* – decrease, *k* – knit, *p* – purl), фрази (*RS* – right side, *tbl* – through back of loup, *WS* – wrong side), та речення (*Cr2R* – Knit into front of second stitch on left-hand needle, then knit first stich, dropping both stitches off needle together; *KB* – Knit into back of stich).

Ще одним зразком гнучких підходів до категорій часу та простору в процесі мовленнєвої діяльності є мовні ігри. Мовні ігри – це своєрідний експеримент для виявлення можливостей функціонування мови в контексті простору та часу. Прикладами таких ігор є кросворди; квадрати з літер, де потрібно знайти зашифроване слово; слова з пропущеними буквами, які ми маємо відтворити у просторі.

У грі зі словами треба дописати недописані слова, знаходячи незвичні поєднання літер, наприклад: __ URD; ___ _UAC; ___ _ARB; ___ _KLA__ (gourd, bivouac, rhubarb, necklace). В анаграмах потрібно перетворити одне слово чи фразу на інші, використовуючи ті самі літери: the eyes – they see; Clint Eastwood – Old West Action; parliament – partial

men; astronomers – no more stars; dyslexia – daily sex. Хронограми можуть лежати в основі шифрувальних кодів. Хронограма – це дата, момент у часі, сховані в послідовності слів, як правило, з використанням римських числівників: М (1000), D (500), С (100), L (50), Х (10), V (5), I (1). Ці знаки використовуються також у вигляді великих літер, і весь рядок набуває незвичайного просторового вигляду. Хронограми, як правило, використовуються для створення написів на пам'ятниках, монетах, надмогильних плитах, медалях – символах, які в той чи інший спосіб означають певні події в просторі та часі. Створення текстів за допомогою хронограм є достатньо складним завданням.

Категорії часу та простору найбільш повно маніфестуються в текстах. Як відомо, співвідношення категорій часу та простору розглядається як важливий фактор когерентності та когезії тексту. Будь-який текст має просторову природу; він існує в реальному просторі та часі. Інший аспект з'ясування суті взаємовідносин часу, простору та тексту пов'язаний з «категорією споглядання», тобто тієї категорії свідомості, яка виступає як еквівалент реального простору в свідомості і має безпосередній стосунок до розуміння та інтерпретації тексту. Взаємозалежність цих проблем визначає специфіку означення часових відношень у тексті, зумовлену співвідношенням граматичного, фізичного та художнього часу.

Наприклад: «*He turned over the pages. Tiberius, Caligula, Claudius, Nero: it was a tale of growing terror (A. Huxley "Crome Yellow")*». У цій фразі плин часу визначається співвідношенням людей, з іменами яких пов'язані часові періоди. У реченні *Tiberius, Caligula, Claudius, Nero* немає граматичної категорії часу, оскільки вона ніяк не виражена граматично. Проте така відсутність сприймається нами в контексті об'єктивного існування в мові категорії граматичного часу на тлі теперішнього, минулого та майбутнього. Те саме можна сказати й про фізичний час. У вищенаведеному реченні фізичний час сприймається в контексті об'єктивно існуючих у свідомості людей певної епохи, які також існують у просторі та часі, уявлень та знань про теперішнє, минуле та майбутнє.

Реальний час рухається лише в одному напрямку – від минулого до майбутнього. Художній час може бути багатовимірним. Створюючи уявний світ, у якому діють вигадані особи, автор може стискати, розширювати, обривати і знову продовжувати час дії, моделювати простір, виходячи з особливостей свого задуму (див.: поняття міфопоетичного хронотопу, запроваджене М.М. Бахтінім). Для художнього часу релевантним є поняття точки відліку – уявного моменту сприйняття та відображення в мовленні подій стосовно власне подій. Роль такої точки відліку полягає в збереженні часових відмінностей, які існують у системі мови і є одним зі звичних для людської свідомості способів вимірювати час.

Використання граматичних форм може залежати від точки відліку; воно може бути мотивоване основним граматичним значенням форм часу та перебувати у співвідносному тричленному ряді: минуле – теперішнє – майбутнє.

Плин подій та розвиток відносин може здійснюватися від сьогодні до майбутнього: Say, you'll marry me when I come back, or, before God, I won't go. I'll stay around here and play a guitar under your window every night (...) and compromise you, so you'll have to marry me to save your reputation (Mitchell). Теперішній час співвідноситься з точкою відліку, відносини реальні та передбачувані віддаляються від неї в майбутнє.

Відносини можуть розвиватися в ретроспективному плані, у напрямку від теперішнього до минулого, наприклад: I love you. I've always loved you (...). I just married Charlie to try to hurt you (Mitchell). Точка відліку співвідноситься з теперішнім невизначеним часом (I love). Ретроспекція здійснюється за допомогою форм теперішнього доконаного (I've loved) та минулого невизначеного (I married). Події можуть плинути з минулого в майбутнє: Ginger and I got married this afternoon. I'm just packing for our honeymoon. We're going in an aeroplane (Waugh). Точка відліку співвідноситься з теперішнім подовженим (I'm just packing). Стосовно неї форма минулого невизначеного (got married) відносить встановлення відносин у минуле, а форма теперішнього подовженого (we're going) – в майбутнє.

Поступ з теперішнього в майбутнє, з майбутнього в минуле, з минулого в майбутнє здійснюється по прямій лінії. Але можливі й «зигзагоподібні» рухи:

а) теперішній час – минулий час – теперішній час: Scarlett is my sister-in-law too (...) She brought my baby for me when the Yankees were almost in Atlanta and she burdened herself with me and Beau all that dreadful trip to Tara when she could have left me here in hospital for the Yankees to get me. (...) And I am grateful to Scarlett (...) (Mitchell). Теперішній невизначений час збігається з точкою відліку в першому та останньому реченнях. Інші речення, організовані минулим невизначеним, є ретроспективними;

б) теперішній час – майбутній час – теперішній час: He is the finest of all my children (...) I love him very much. I'll be crushed when he is gone (...) – though of course he'd be gone sooner or later (...), it is in the nature of things, we gain and we lose (Hersey). У цьому випадку в першому та другому реченнях відношення спочатку розглядаються з точки зору теперішнього часу, потім – з точки зору майбутнього (I'll be crushed), а далі вони знову оцінюються з позицій теперішнього часу (it is in the nature of things);

в) минулий час – теперішній час – минулий час: Our interests often overlapped and we were and are more rivals than friends, more enemies than allies. Nevertheless, I feel a kind of affection for her. We have survived the same wars and have known the same years (Vidal). Відношення

розглядаються в ретроспективному плані, що відображається у використанні форм минулого невизначеного часу (interests overlapped, we were); далі – з точки зору теперішнього часу (we are, I feel) – теперішнє невизначене співвідноситься з точкою відліку, після чого використання форм теперішнього довершеного часу (we have survived, we have known) сигналізує про ретроспективний план;

г) минулий час – майбутній час – минулий час: Hugh she detested for some reason (...) He would be certain to marry one of the royal princesses. And of course, Hugh had the most extraordinary, the most natural respect for the British aristocracy (Woolf). У цьому тексті можна визначити дві точки відліку: одна перебуває поза межами тексту; стосовно неї відношення розглядаються як такі, що існують у минулому, і це означається вживанням форм минулого індефінітного (she detested). Інша точка відліку співвідноситься з минулим невизначеним; щодо неї відношення, які виражені другим реченням (he would be certain to marry), є проспективними. Останнє речення означає відношення, які знову розглядаються з позицій минулого часу (Hugh had respect);

д) майбутній час – минулий час – майбутній час: I'll tell him everything, she thought. He'll understand. He's always understood. I'll tell him how much I love him (Mitchell). Точка відліку в даному тексті – she thought. Стосовно неї одні відношення розглядаються в майбутньому (I'll tell him, he'll understand), а інші – в ретроспективному плані (he's understood);

е) теперішній час – минулий час – майбутній час: I doubt whether you remember me. We met at Oxford five years ago at luncheon with the Dean of Balliol. I shall be interested to read your book when it appears – an autobiography, I understand (Waugh). У вищенаведеному тексті точка відліку співвідноситься з теперішнім невизначеним часом у першому реченні, означуючи відношення, які існують на даний момент. Відношення, які означені другим реченням і виражені формою минулого індефінітного, належать до минулого. Можливі відношення в майбутньому означені третім реченням і виражені формою майбутнього індефінітного;

ж) минулий час – теперішній час – майбутній час: I'd never even spoken with him before yesterday and now I'm throwing myself at him. I think he'll despise me. No he won't, if he's nice, he'll like me for it (Fowles). Точка відліку співвідноситься з теперішнім тривалим. Відношення, виражені предикатом у формі цього часу, представлені як такі, що існують у теперішньому часі (I'm throwing). Відношення, виражені предикатом у формі минулого перфектного, розглядаються в контексті минулого (I'd never spoken), а відношення, виражені предикатом у формі майбутнього індефінітного – у контексті майбутнього (he'll despise me);

з) майбутній час – минулий час – теперішній час: And don't know if any man will ever want to marry me. Two years ago I could have married anybody I wanted, down at Cannes. All the old ones that wanted to marry somebody

chic and settle down were crazy about me. Now I don't think I can get anybody (Hemingway). У даному тексті відношення розглядаються як можливі чи неможливі в майбутньому (1-е речення – will want to marry); у минулому (2-е - 3-тє речення - could have married wanted to marry, were crazy) та в теперішньому (I don't think I can). Точка відліку співвідноситься з теперішнім індефінітним (I don't know, I don't think).

Динаміка розвитку може передбачати і інші напрямки: майбутнє – теперішнє – майбутнє, минуле – майбутнє – теперішнє. Крім цих, можливі також і більш складні «зигзаги», як от минуле – теперішнє – минуле – теперішнє – майбутнє – минуле тощо, проте всі вони є похідними від вищенаведених.

Уживання форм граматичного часу може й не залежати від певної точки відліку. Наприклад: Ordinary women never appeal to one's imagination (...) One can always find them (Wilde). У даному тексті вживання форм теперішнього неозначеного не пов'язує відношення з теперішнім моментом, а репрезентує їх як універсальні, істинні на всіх напрямках часових координат.

Як бачимо, художній час як категорія вищого рангу підпорядковує собі граматичний час як один із засобів свого вираження. Підпорядкованість граматичного часу художньому відображається у відносному характері всієї системи часу та способу на рівні тексту. Ця співвідносність пояснюється тим, що для системи часу та способу необхідною є точка відліку – векторний нуль вісі орієнтації теперішнього часу, на яку орієнтуються всі інші системи часу та способу, пов'язані з нею безпосередньо та опосередковано. У межах системи художнього часу може бути велика кількість точок відліку, які задають різноманітні просторові та часові напрямки відношенням між об'єктами дійсності. У міфопоетичному хронотопі час стискається та стає формою простору... А простір, навпаки, набуває внутрішніх інтенсивних рис часу («темпоралізація простору»), переймається його плином, укорінюється в міфі, сюжеті, які розгортаються в часі.

Таким чином, лінгвістичний аналіз може передбачати вивчення специфіки означення часових та просторових співвідношень у тексті, визначених кореляцією граматичного часу, фізичного часу та часу художнього дискурсу. Дослідження може фокусуватися на способах відображення часу/плину часу/сегментів часу в різних дискурсах. Аналіз може передбачати історичну варіативність текстів у часі та просторі. Або ж лінгвісти можуть мати на меті створення історичних корпусів текстів. Універсальні закони мови можуть досліджуватися через мову окремих її носіїв, які репрезентують різні періоди часу: мова Вільяма Шекспіра, Джорджа Вашингтона, Уїнстона Черчилля чи Мартіна Лютера Кінга. Досліджуються літературні ландшафти. У цьому контексті говорять, наприклад, про Лондон Чарльза Діккенса та про Лондон Вірджинії Вульф, Дублін Джеймса Джойса та країну Бронте, Уессекс Томаса Харді

та Шотландію Вальтера Скотта [3].

Тексти можуть репрезентуватися як в одновимірному вимірі, так і в системі 2D та 3D. В цьому зв'язку ми можемо говорити про графологічну свободу, одно-, дво- та тривимірні відхилення (graphological freedom, one-dimensional deviance, two-dimensional deviance, three-dimensional deviance). Такі відхилення маніфестуються, наприклад, одновимірними орфографічними чи пунктуаційними відхиленнями; двовимірними паліндромами, які можна читати як згори донизу, так і знизу догори; поетичними тривимірними творами Е.Е. Каммінгса. Конкретна поезія, наприклад, є жанром, автори якого намагалися звільнитися від обмежень візуальної лінійності та запропонувати альтернативні образи, які відрізнялися від лінійних форм лінійної форми розмовної мови. Такі вірші є двовимірними; вони репрезентують суміш горизонтальних та вертикальних месиджів, а також часто залучають ще й третій вимір (типографічну рельєфність), а інколи й четвертий – колір чи анімацію, тобто зміну в часі. Правопис та типографічні можливості дозволяють створити багато вимірів. Автор може прагнути максимально використати можливості графічного дизайну, щоб висловити свою думку. Наприклад, Дилан Томас написав вірша ц формі пісочного годинника:

I turn the corner of prayer and burn
In a blessing of the sudden Sun.
In the name of the damned
I would turn back and run
To the hidden land
But the loud sun
Chridtens down
The sky.
I
Am found
O let him
Scald me and down
Me in his world's wound
His lightning answers my
Cry. My voice burns in his hand.
Now I am lost in the blinding One.
The sun roars at the prayer's end.

Таким чином семантична функція писемних систем об'єднується з естетичною, і мовне вираження стає мистецтвом. Дослідження візуальних лінгвістичних форм показує, що лінії, структура строфи, порожній простір, просторове розташування тексту може визначати семантичну структуру вірша чи іншого твору. Наприклад, рядки науково-фантастичного оповідання Альфреда Бестера є типографічним прийомом

для відображення нервового стану протагоніста:

Sometimes			
I	I	I	
	am	am	am
3.14159 +			
from	from	From	
this	other		that
space	space		space
Othertimes not			

Варіативність візуальних форм створює можливості для висловлення думок, яких немає в мовленні. Фігуративні чи абстрактні графічні форми можуть використовуватися як образ змісту твору. А спосіб структурування тексту може вказувати на варіанти мови або ж відносити його до конкретних часових етапів розвитку мови.

Особливий інтерес у контексті категорій часу та простору становлять наукові тексти. Надзвичайно цікавим для лінгвістичного дослідження матеріалом є одна з найпопулярніших наукових книжок, яка свого часу викликала не лише величезний науковий інтерес, але ще й мала надзвичайний касовий успіх і була лідером продажів упродовж багатьох років. У своєму творі «Стисла історія часу» автор Стівен Хоукінг (*Stephen Hawking "A Brief History of Time"*) виклав фундаментальні концепти сучасної фізики надзвичайно зрозумілою і чіткою мовою. Аналіз форми, семантики та прагматики цього визначного тексту, структури його дискурсу та окремих речень, лексичної насиченості, візуальна презентація та інші характеристики є темою окремого дослідження.

Лінгвістичний аналіз книги, здійснений різними дослідниками, висвітлив цілу низку особливостей текстової структури. У розділі 4 інформація розміщується рівномірно, прозоро і логічно послідовно у просторі та часі.

У структурі дискурсу:

- Існує баланс між абстрактними та конкретними поняття. Вони зіставлені в просторі та часі; загальні дискусії чергуються зі звітами про експерименти.
- Проблеми роз'яснюються в тому порядку, у якому вони виникають у часі.
- Текст є візуально керованим. Розділ 4, наприклад, складається з 14 параграфів, довжина яких коливається від 3 до не більше 12 речень.
- Більшість параграфів починається з загального тематичного пункту і роз'яснюється далі. Рема попереднього речення стає темою наступного. Те саме стосується речень: "...one quantum. This quantum..."

- Відношення між реченнями та його частинами визначаються логічними сполучниками (*now, however, so*).

У структурі речення:

- У розділі 2796 слів у 11 реченнях. К реченнях від 7 до 52 слів. Це є структурно мотивованим для академічного стилю.
- Речення мають короткі підмети (теми), а більша частина інформації йде після дієслова.
- Фігури контрасту є риторично збалансованими (*the more...the less*).
- Більше половини іменних фраз складається з означення та іменника (*the particle*) або лише з одного займенника. У тексті ви не знайдете довгих іменних фраз, як-от *low-background, high-sensitivity neutron detectors*.
- Пасивні конструкції, типові для наукового стилю, забезпечують плавний потік думок і акцентують увагу на об'єктах: (*Some of the waves of light will be scattered...*).

Текст розташований у просторі в такий спосіб:

<i>Connective</i>	<i>Subject (Theme)</i>	<i>Predicate</i>
	The quantum hypothesis	explained the observed rate of emission of radiation from hot bodies very well,
but	its implications for determination	were not realized until
when	another German scientist, Werner Heizenberg	1926,
		formulated his famous uncertainty principle.
In order to		predict the future position and velocity of a particle
	One	has to be able to measure its present position and velocity accurately.
	The obvious way to do this	is to shine light on the particle.
	Some of the waves of light	will be scattered by the particle
and	This	will indicate its position.
However,	One	will not be able to determine the position of the particle more

		accurately than the distance between the wave crests of light, needs to use light of a short wavelength
so	One	measure the position of the particle precisely.
in order to		one cannot use arbitrary small amount of light;
Now,	by Planck's quantum hypothesis, one	has to use at least one quantum.
	One	will disturb the particle and change its velocity in a way that cannot be predicted.
	This quantum	
Moreover,	the more accurately one measures the position // the shorter the wavelength of the light that one needs	
and hence	// the higher the energy of a single quantum.	
So	the velocity of the particle	will be disturbed by a larger amount.
In other words,	the more accurately you try to measure the position of the particle, // the less accurately you can measure its speed,	
and	// vice versa.	

Інтерес до об'єктивних категорій часу та простору існував в усі часи, проте наразі він зріс на сучасному етапі розвитку науки та в епоху глобалізації. Розвиток подій у світі призводить до перегляду поглядів про навколишній світ, про відносність фізичних категорій часу та простору зокрема. А це у свою чергу знаходить свій відбиток у мові та мовленні. Прагнення розширити, глобалізувати категорії фізичного часу та простору безпосередньо вплинуло на усвідомлення граматичних та логічних категорій. Різке розширення потоку інформації в наш час також викликало загострення уваги до категорій часу та простору: коли і де відбувалися ті чи інші події, коли та де вони можуть повторитися в майбутньому.

Проте необхідно розрізняти фізичний, об'єктивний час і простір та ставлення різних людей різних часів з різних просторових сегментів до цього часу та простору. Це ставлення може виявитися дуже особливим і несподіваним. У цьому зв'язку, як завжди, актуальним є логічний аналіз мовних та мовленнєвих явищ. У сучасному глобалізованому світі розробка нових проблем як у логіці, так і в лінгвістиці відбувається під безпосереднім впливом практики. Створюються машинні системи, які здатні не лише до суворих нормативних висновків, а й до специфічно людського бачення світу. У зв'язку з цим застосовуються нетрадиційні підходи до вивчення мови, залучення психології та логіки, математики та комп'ютерних технологій. Об'єднуючись для вирішення нових практичних завдань, ці науки ставлять собі за мету створення нових інструментів пізнання в дослідженні розумових процесів.

Дійсно, природну мову та всі її категорії треба сприймати в широкому контексті. Уся природа мови та характер її функціонування повністю орієнтовані на людську взаємодію. Це виявляється у фонових знаннях про світ, без чого успішне спілкування є неможливим, у можливості редукції в тексті деяких смислових компонентів, у вирішальній ролі адресата, до якого звернена мова, тощо. Аналогічні тенденції спостерігаються і в логіці, де все потужнішим стає вплив «людського фактора».

Логіка та лінгвістика наразі перебувають на якісно новому етапі; їм, разом з іншими науковими дисциплінами, потрібно досягти цілісного уявлення про світ, що створить основу для розв'язання актуальних практичних завдань.

Література

1. Квайн, У.В.О. Слово и объект / У.В.О. Квайн // Новое в зарубежной лингвистике. Москва: Прогресс, 1986. С. 24 - 99.
2. Crystal, D. The Cambridge Encyclopaedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. P. 373 – 417.
3. Daiches, D., Flower, J. Literary Landscapes of the British Isles. A Narrative Atlas. London: Bell&hyman, , 1979. P. 30 – 90.
4. Globalization: Key Concepts. Режим доступу: <http://www2.hawaii.edu/~fredr/glocon.htm>
5. Lenci, A. Logic and Linguistics in the Twentieth Century. Department of Linguistics, University of Pisa; Department of Philosophy, University of Helsinki. Режим доступу: www.helsinki.fi/filosofia/gts/LenciandSandu.pdf
6. McCrum, R., Cran, W., MacNeil, R. The Story of English. London: faber and faber: BBC publications. – 1986. P. 271 – 341.
7. Quine, Willard V. O. Two Dogmas of Empiricism, From a Logical Point of View. Cambridge: Harvard University Press, 1961. P. 5 – 10.

Issue of the interaction of logic and linguistics has been receiving different degrees of focus and attention at different stages of linguistic research development. Globalization processes currently highlight logical and linguistic categories in a new and outstanding coloring. Categories of time and space are universal categories and the basic fundamentals for modern linguistic theories. Categories of time and space are the key ones for pragmatics, text linguistics, history of the English language, theory and practice of translation.

Key words: categories of time and space, formal logic, mathematical logic, globalization, language games, crosswords, anagrams, chronograms, reference point

На різних етапах розвитку лінгвістичних досліджень питання взаємозв'язку логіки та лінгвістики отримували різні рівні наголосу та уваги. Процеси глобалізації наразі представляють логіко-лінгвістичні категорії в новому та яскравому світлі. Категорії часу та простору є універсальними категоріями та базовими для сучасних лінгвістичних теорій. Категоріями часу та простору оперують в контексті прагматики, лінгвістики тексту, історії англійської мови, теорії та практики перекладу.

Ключові слова: категорії часу та простору, формальна логіка, математична логіка, глобалізація, мовні ігри, кросворди, анаграми, хронограми, точка відліку